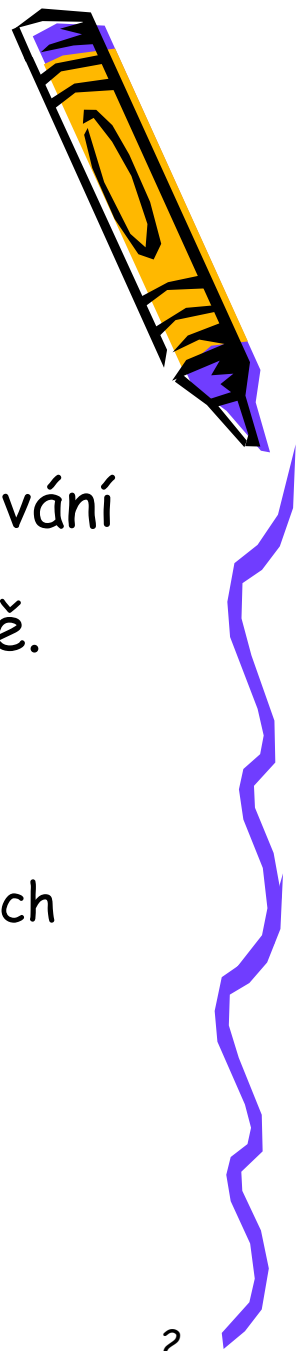

Specifické problémy a potřeby žáků

Žák se specifickými poruchami
učení, problémový žák, nadaný žák

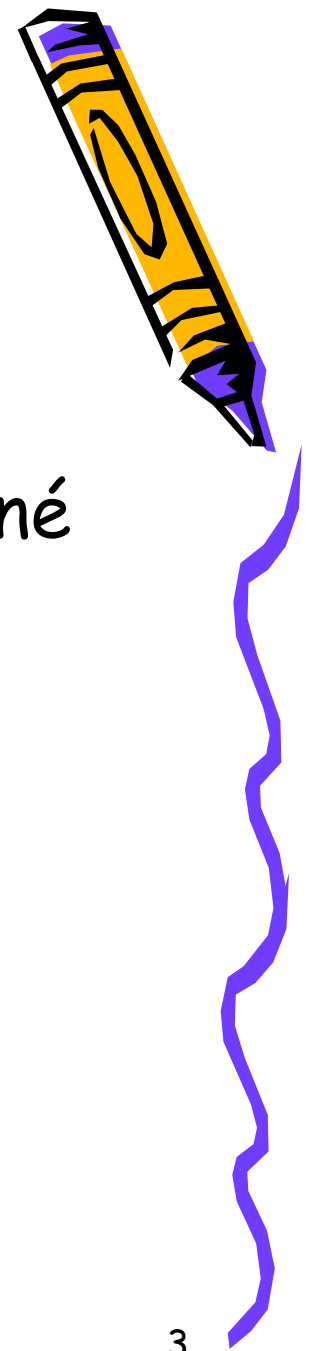
Speciální pedagogika

- zabývá se podporou jedinců se speciálními potřebami
- jedna z pedagogických disciplin,
- věda o zákonitostech speciální výchovy, vzdělávání osob, které pro své znevýhodnění vyžadují speciální přístup, podporu při uplatnění v životě.
- Orientuje se na:
 - výchovu a vzdělávání,
 - pracovní a společenské uplatnění
 - rozvoj osobnosti zdravotně a sociálně znevýhodněných osob, tedy osob postižených, handicapovaných. Z hlediska vzdělávání jde o děti, mládež (osoby) se speciálními vzdělávacími potřebami
- Zabývá se podporou osob od narození po stáří.

Cílem speciální pedagogiky je:

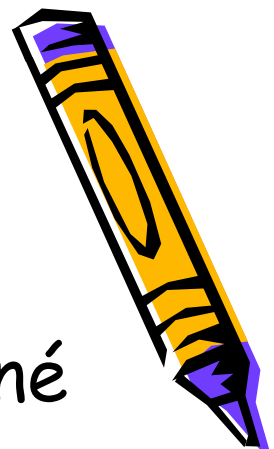

- maximální rozvoj osobnosti znevýhodněné osoby
- dosažení optimálního stupně socializace (integrace, inkluze).

Socializace jedinců se zdravotním postižením má několik stupňů od úplné integrace, inkluze až po segregaci.

Základní pojmy

- **Integrace / inkluze** je chápána jako úplné splynutí se společností.
- **Segregace** je situace, kdy společnost vyčleňuje znevýhodněné osoby nebo se ony samy vyčleňují.
- **Pedagogická integrace** znamená vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami spolu s ostatními v běžných školských zařízeních, nikoliv ve speciálních školách.

Dělení speciální pedagogiky

- **somatopedie** (osoby s tělesným postižením, nemocné)
- **oftalmopedie** (osoby zrakově postižené)
- **surdopedie** (osoby sluchově postižené)
- **logopedie** (osoby s narušenou komunikační schopností)
- **psychopedie** (osoby s rozumovým postižením)
- **etopedie** (osoby s poruchami chování)
- **speciální pedagogika osob s více vadami** (kombinované postižení)
- **speciální pedagogika osob s parciálními nedostatky** (specifické poruchy učení aj.)

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

- **žáci se zdravotním postižením** (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami, specifickými poruchami učení nebo chování).
- **žáci se zdravotním znevýhodněním - zdravotně oslabení dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami** (vedou k poruchám učení a chování)
- **žáci se sociálním znevýhodněním** (z rodin s nízkým sociokulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, žáci s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu)
- **žáci nadaní a mimořádně nadaní.**

Odhalení a podpora žáka se speciálními vzdělávacími potřebami

- školní poradenské pracoviště (psycholog, speciální pedagog, výchovný poradce)
- pedagogicko - psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC) zajišťují odbornou poradenskou péči, mimo jiné vypracovávají doporučení k integraci žáka nebo jeho zařazení do jiné formy vzdělávání
- Zařazování dítěte (žáka) do určitého typu školského zařízení podléhá rozhodnutí zákonných zástupců žáka (více vyhláška č. 72/2005 Sb.)
- střediska výchovné péče (SVP) se zabývají řešením poruch chování dle zák. 109/2002 Sb..
- Na základě doporučení školského poradenského zařízení (PPP, SVP, SPC) může ředitel školy povolit vypracování **individuálního vzdělávacího plánu** (vyhláška č. 73/2005 Sb.) mimořádně nadanému žákovi, žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami a ve středním nebo vyšším odborném vzdělávání i z jiných závažných důvodů.

Podmínky vzdělávání žáků se svp

- Škola vytváří takové podmínky, aby bylo naplňováno jejich právo na vzdělání
- Právo užívat při vzdělávání bezplatně **speciální učebnice, speciální didaktické a kompenzační pomůcky**, které jim poskytuje škola.
- Pro žáky s těžkým zrakovým postižením se umožňuje vzdělávání s využitím **Braillova hmatového písma**.
- Žáci, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí mají právo se vzdělávat prostřednictvím **náhradních způsobů dorozumívání** (např. znakový jazyk).
- Pro žáky (studenty) se zdravotním postižením je možno zřizovat školy, třídy v rámci školy, oddělení, studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy.
- Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami či s autismem mají právo se vzdělávat v **základní škole speciální**.
- V pravomoci ředitele školy je zřídit funkci **asistenta pedagoga** ve třídě v níž se vzdělává žák se svp.
- K uplatnění uvedených práv žáka se speciálními vzdělávacími potřebami je nutné vyjádření **školského poradenského zařízení** (PPP, SPC, ŠVP).

Žáci se speciálními potřebami ve střední škole

- **Krizové faktory** vyplývající z bouřlivé proměny těla, objevování nových horizontů mimo rodinu,... prožívá i mladý člověk se zdravotním postižením nebo zdravotním oslabením a vše ještě intenzivněji, rozporuplněji.
- Jsou tu problémy související s vzhledem, sníženou možností osamostatnění i potíže mladého člověka, který není viditelně postižený, ale nemůže dosáhnout vytčených cílů například proto, že trpí specifickými poruchami učení či poruchami komunikace, byť částečně kompenzovanými.
- S žáky (studenty) se specifickými poruchami učení se setkáte v středních školách nejčastěji.

Specifické poruchy učení 1

- **Dyslexie:**
 - porucha schopnosti číst. Žák nerozpoznává písmena, nezapamatuje si je, zaměňuje podoby písmen, těžko rozlišuje hlásky *a, o, e, b, p*, dokáže vyhláskovat písmena ve slově, ale nedokáže je spojit dohromady v jedno slovo, čte velmi pomalu a často nepochopí text.
- **Dysgrafie:**
 - porucha schopnosti psát. Žák má problémy napodobovat, rozlišovat tvary písmen, nedokáže řadit písmena do slov, písmo je těžkopádné, nedodrжуje výšku, sklon písmen, píše pomalu a namáhavě, špatně drží tužku, soustředí se na písmo, ale ne na gramatiku.
- **Dysortografie:**
 - Porucha pravopisu. Znemožňuje žákovi rozlišovat správné pořadí písmen ve slově, délku samohlásek, měkké a tvrdé souhlásky, žák má problémy s háčky nad písmeny, vynechává písmena, zaměňuje tvary, má problémy s pravolevou orientací...

Ukázka

Obr. 3.1 Ukázka dysgrafie

17.10

Kraměří - kraměříš - kraměří

Přeluně - přeluněš - přeluně

Čobáň - čobáňš - čobáňš čobáňš

Šedka - šedkáš - šedká

Specifické poruchy učení 2

- **Dyskalkulie:**
 - Je to porucha matematických schopností, která se dále rozpadá na několik typických poruch.
- **Dyspinxie:**
 - Porucha týkající se kreslení - nízká úroveň kresby. Žák má problém překreslit věci z 3D do 2D, špatně zachází s tužkou, v geometrii nenakreslí 3D obrazce.
- **Dysmúzie:**
 - Porucha hudebních schopností. Žák není schopný vnímat a reprodukovat hudbu, má problémy s rozlišováním tónů, nepamatuje si melodii, má problém s psaním a čtením not.
- **Dyspraxie:**
 - Porucha obratnosti. Žák není schopen vykonávat složitější činnosti, je méně manuálně zručný.

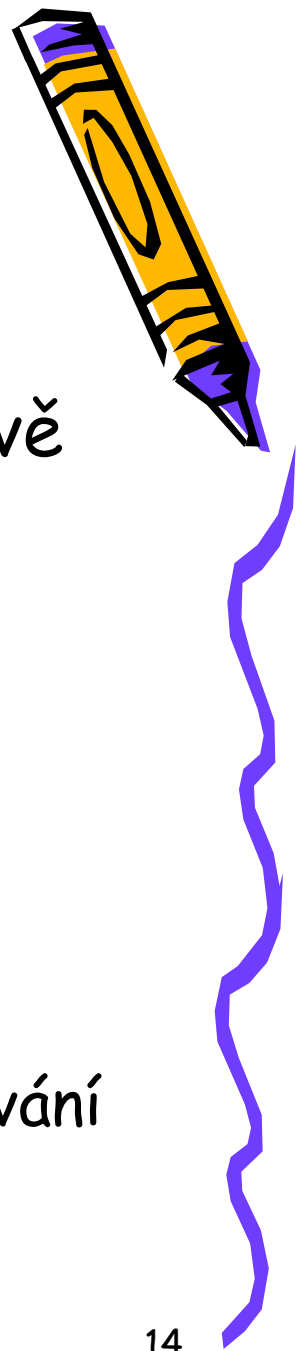
Diagnostika SPU u studentů

- 1. **Psychologické vyšetření** - stanovení intelektových schopností studenta - ústně prezentovaný test - Wechslerův soubor pro dospělé - WAIS-R.
- 2. **Speciálně pedagogické vyšetření** - analogické zkoušky používané u dětí na ZŠ, rozdíl je v jejich vyšší náročnosti.
 - Ve zkoušce **čtení** se zadává text Krtek a Latyš. Je třeba vzít v úvahu kvantitativní i kvalitativní úroveň čtení ve vztahu k úrovni školy. Specifické normy pro jednotlivé typy škol nám pomohou objasnit pozici studenta v konkrétním konkurenčním prostředí dané školy.
 - **Diktátem** či **přepisem** textu se zjišťuje celková únosnost psaného projevu, chyby se vyhodnocují kvalitativně i kvantitativně pro danou skupinu.
 - Při zjišťování senzomotorické koordinace je důležité se ptát na vztah ke sportovním aktivitám apod.
 - Důležité je také posouzení **laterality** a **logopedické vyšetření** včetně **zjištění úrovně jazykového citu**.
 - Pro vyšetření sluchové percepce je sestavena náročnější verze než se běžně používá u dětí.
 - K posouzení zrakové percepce se používá **subtestu z BTZS** (Baterie testů základních schopností), které primárně měří korektorskou schopnost, tj. schopnost postihnout drobné detaily na slovním nebo číslicovém materiálu, schopnost vyhnout se chybám percepčního charakteru a odhalit rozdíly mezi originálem a kopií.

Žáci (studenti) s poruchami chování

- kázeňsky problémové žáky dělíme na dvě základní skupiny:
 - žáky s problémy v chování
 - žáky s poruchami chování
- Mezi těmito skupinami jsou tři základní rozdíly:
 - v záměru jedince při uplatňování způsobu chování
 - v časové dimenzi nežádoucích způsobů chování
 - v nápravě, reedukaci, kompenzaci

Důvody označení žáka za problémového

- v oblasti školního prospěchu (má horší výsledky v prospěchu než by se dalo očekávat s ohledem na jeho schopnosti - intelekt)
- v oblasti chování (žák, student se projevuje nápadnostmi v chování, chová se jinak než ostatní žáci, narušuje normy školy, může se lišit nápadným zevnějškem)
- v oblasti citového prožívání (obvykle je to žák, student citově labilní, úzkostný, bázlivý, jehož projevy přímo nenarušují normy, ale upoutávají pozornost a ovlivňují výkon žáka ve vyučování).

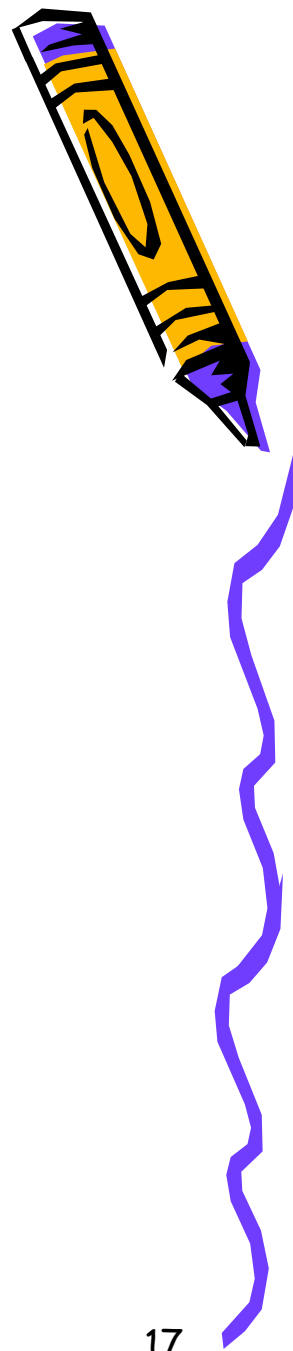
Žák s poruchou chování

- žák se zdravotním oslabením
- Zatímco ostatním jedincům se zdravotním oslabením (tělesným, smyslovým) se projevuje účast, snaha pomoci, žáci s poruchami chování v okolí spíše vyvolávají negativní reakce, odmítání.
- Hledá se viník za něhož jsou ve škole považováni rodiče i když se na rozvoji poruch chování dítěte často podílí i škola.
- Bylo zjištěno, že dítě může přijít na svět s určitou **dispozicí** k poruše chování, na její rozvoj však mají významný vliv vnější faktory a sociální prostředí.

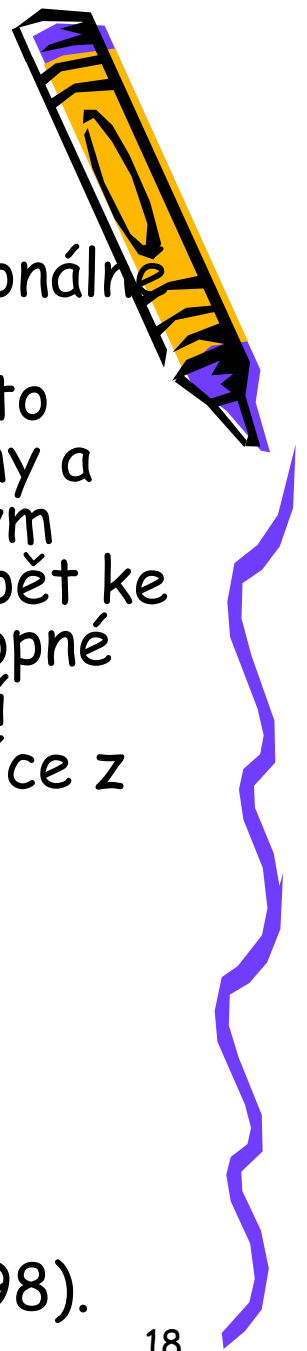
Zdravotně znevýhodnění žáci se zdravotním oslabením, chronickým onemocněním

- alergická a astmatická onemocnění (alergický rýma, astma bronchiale)
- kožní onemocnění (atopický ekzém, lupenka)
- záchvatová onemocnění (epilepsie)
- metabolická onemocnění (cukrovka, dna, onemocnění jater).
- také žáci otlí, postižení nervovými poruchami, poruchami psychiky.

Nadaní žáci

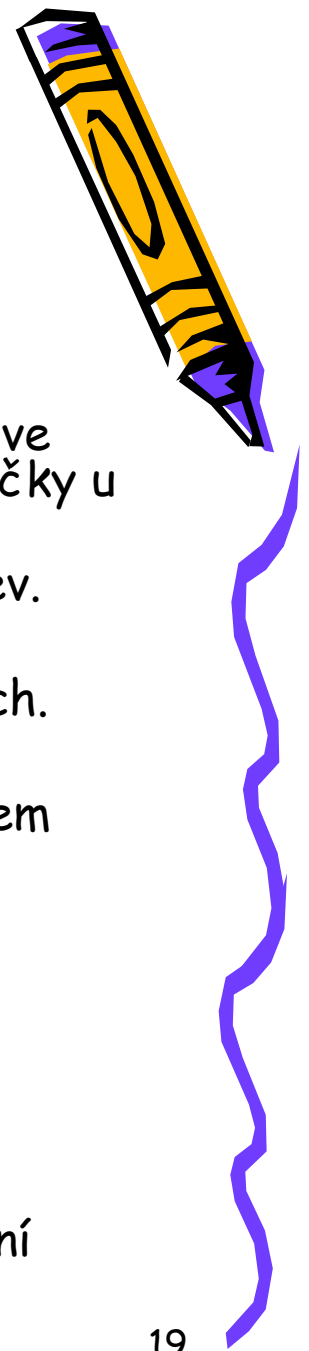
"... jsou to děti, které jsou identifikovány profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užitku společnosti. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch anebo potenciál v jakékoliv jedné či více z těchto oblastí:

- všeobecné intelektové schopnosti,
- specifická/jednotlivá akademická způsobilost,
- kreativní a produktivní myšlení,
- schopnosti vůdcovství,
- výtvarné umění,

psychomotorické schopnosti." (Davis, Rimm, 1998).

Nadaní žáci pozitivní pohled 1/2

- Jsou extrémně vyspělí v jakékoliv oblasti učení a výkonu.
- Vykazují asynchronní vývoj. Mohou být významně napřed v některých oblastech a v jiných oblastech vykazovat věkově adekvátní nebo dokonce opožděný vývoj (např. dokáží číst již ve třech letech, ale ještě v pěti letech si nedokáží zavázat tkaničky u bot).
- Mají na svůj věk širokou slovní zásobu a vyspělý verbální projev.
- Mají neuvěřitelnou paměť.
- Některé věci se naučí neobyčejně rychle a bez pomoci druhých.
- Zvládají složitější myšlenkové operace než jejich vrstevníci.
- Vykazují schopnost práce s abstraktními myšlenkami, s minimem konkrétní zkušenosti pro pochopení.
- Vidí jasně vztahy příčiny a následku.
- Vidí vzorce, vztahy a souvislosti, které jiní nevidí.
- Vždy přicházejí s "lepšími způsoby" řešení věcí. Navrhují je spolužákům, učitelům a dalším dospělým - ne vždy vhodným způsobem.
- Dávají přednost komplexním a náročným úkolům.
- Jsou schopni přenášet své vědomosti do nových situací a řešení problémů.

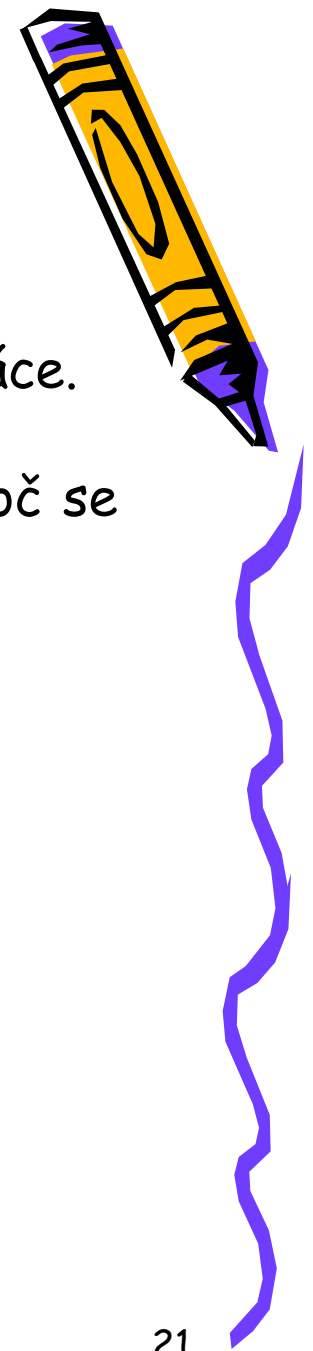
Nadaní žáci pozitivní pohled 2/2

- Chtějí se podělit o vše, co vědí.
- Jsou zvědaví ve všem, co se děje okolo nich a kladou nekonečné otázky.
- Jsou nadšení a ostražití pozorovatelé.
- Jsou horliví, někdy extrémně citliví či vznětliví. Dokáží být zcela pohlceni aktivitami či myšlenkami.
- Mají často mnoho (neobvyklých) zájmů, koníčků a sbírek.
- Jsou silně motivováni dělat věci, které je zajímají. Tyto věci dělají vlastním, osobitým způsobem. Raději pracují nezávisle, někteří dokonce samostatně.
- Mají ohromnou míru energie.
- Mají cit pro krásno a lidské pocity, emoce a očekávání.
- Mívají zvýšený smysl pro spravedlnost, morálku a fair play. Zajímají se a vnímají osobně globální problémy.
- Mají sofistikovaný smysl pro humor.
- Rádi jsou ve vedení, mohou být přirozenou autoritou.

Nadaní žáci negativní pohled

- Odmítají práci nebo pracují nedbale.
- Jsou nervózní při tempu práce třídy, které považují za nedostatečně aktivní nebo když nevidí jasný pokrok práce.
- Protestují proti rutinní a předvídatelné práci.
- Ptají se na choulostivé otázky. Vyžadují zdůvodnění, proč se mají věci dělat určitým způsobem.
- Odmítají určování práce a příkazy.
- Sní v průběhu dne.
- Ovládají třídní diskuse.
- Bývají panovační k učitelům i spolužákům.
- Jsou netolerantní k nedokonalosti vůči sobě i ostatním.
- Jsou přecitlivělí vůči kritice, snadno se rozplácí.
- Odmítají se podřídít.
- Odmítají kooperativní učení.
- "Hrají divadlo" a ruší spolužáky.
- Mohou se stát "třídním šaškem".

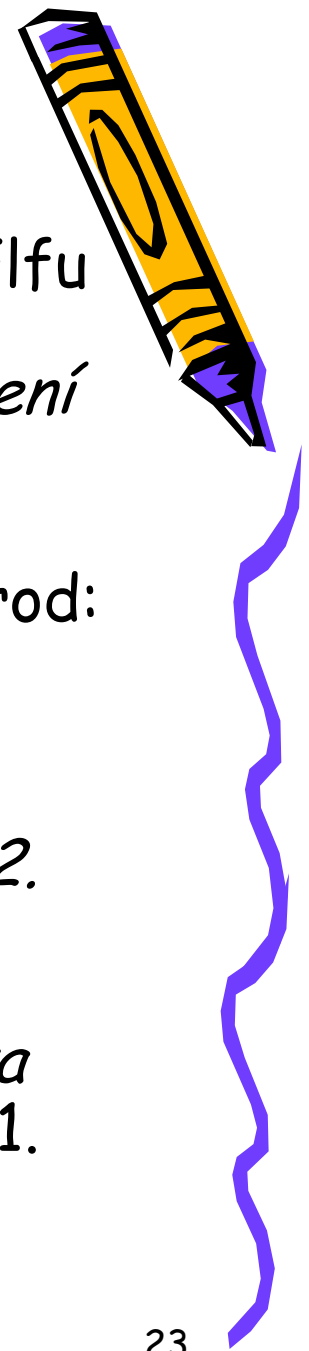
Žáci s speciálními vzdělávacími potřebami

- Každé postižení s sebou nese určité omezené možnosti zvládnout konkrétní vzdělávací činnosti, které je třeba kompenzovat.
- Postižení žáci mohou být zvýšeně unavení a mohou některými svými projevy působit rušivě na okolí.
- Každý učitel by měl být obeznámen se zdravotním stavem svých žáků a v rámci možností se snažit přizpůsobovat výuku tak, aby se žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mohli začlenit do běžného vzdělávacího procesu.

Z čeho studovat

- K tomuto tématu je rozsáhlý materiál v IS a Elfu
- MICHALOVÁ, Zdeňka. *Specifické poruchy učení na druhém stupni ZŠ a na školách středních: materiál určený učitelům a rodičům dětí s dyslexií, dysgrafií, dysortografií.* Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2001, 102 s. ISBN 80-7311-000-8
- JUCIVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana, SOVOVÁ, Hana. *Specifické poruchy učení na 2. stupni základních škol.* Praha: D + H, 2001.
- POKORNÁ, Věra. *Teorie, diagnostika a náprava specifických poruch učení.* Praha : Portál, 2001.

 Cokoli, co se týká speciální pedagogiky

Úkol č. 5

- Projít text ke speciální pedagogice v Elfu modul č. 9 nebo v ISu č. 8.
- Vyhledejte v literatuře a okopírujte alespoň jedno cvičení na nápravu některé specifické poruchy učení. Nezapomeňte na „návod k použití“.

